

Олег Баган

## ЧОМУ ІСТОРІЯ СТАЄ ПРОСТОРОМ ДЛЯ МАНІПУЛЯЦІЙ? (Ще раз про неолібералізм у культурі й науці)<sup>1</sup>

Нещодавній скандал зі шкільним підручником для 11-го класу Мар'яна Мудрого й Олени Аркуші «Історія: Україна і світ» (2018), у якому лідер ОУН і УПА періоду Другої світової війни Роман Шухевич був представлений як колаборант із німецьким нацизмом, унаявнив одну велику проблему, на яку не всі звернули увагу. Справа не тільки в тому, що автори підручника спробували принизити видатну постать національної історії, не тільки в тому, що вони переакцентували в напрямку негативності ключові моменти з історії ОУН і УПА періоду війни і цим, по суті, сфальшували виклад історії, що є їхнім відкритим моральним злочином як професійних істориків, – справа в тому, що підручник «Історія: Україна і світ» гостро унаочнив велику проблему **концептуального переінакшування, переписування української історії за лекалами ідеологічних принципів лібералізму**. Стратегічним завданням ліберальної школи істориків є применшення ролі ОУН і УПА, тобто вольового націоналізму, в історії України ХХ ст., загалом применшення значення правих, консервативних і християнських, ідей та рухів у становленні модерної України. Підручник О. Аркуші й М. Мудрого – це лише вершина того айсберга, який називається ліберальною школою історіописання, серед фундаторів та адептів якої є вельми солідні і славні імена.

Через публіцистичний характер нашої статті ми не будемо робити аналіз усієї ліберальної традиції в українській історичній науці. Зауважимо лише, що вона повноцінно розвинулася після 1945 р. в умовах діаспори, а батьком її став знаменитий історик Іван Лисяк-Рудницький (1919–1984). Тоді для ліберальної школи, яка була загалом слабкою в попередню, міжвоєнну, добу, склалися дуже сприятливі умови. В усьому західному світі, як відомо, розпочалася завзята боротьба з правими ідеями, особливо з націоналізмом, оскільки вважалося, що саме вони посприяли появі та приходу до влади фашистів і нацистів, через що демократичний світ зазнав багато клопотів, як-от Друга світова війна з її колосальними

масакрами і злочинами проти людства. Хоч таке прямолінійне звинувачення було неправдивим, бо, скажімо, німецький нацизм був гібридоподібним симбіозом передусім ідей традиційного німецького етатизму й імперіалізму з лівими ідеями соціал-утилітаризму, однак у такі «дрібні деталі» ніхто не входив, і лібералам було вельми зручно усувати з усіх арен – політичної, філософської, культурної – усі праві теорії.

Спрацював у цій ситуації і чисто егоїстичний «фермент»: багатьом учасникам української діаспори хотілося просто вижити, бажано вижити якомога комфортніше, наприклад, улаштуватися десь у якісь університети, культурні, гуманітарні центри тощо, а зробити це можна було лише за умови, що ти – ідейний ліберал. У підсумку спостерігаємо світоглядну еволюцію до лібералізму навіть у багатьох знакових діячів ОУН С. Бандери. До слова, цю тему сьогодні чомусь відмовляються аналізувати історики і цим завдають великої шкоди своїй нації, бо: а) дезорієнтують її в ідеях та засадах; б) привчають до онтологічної моральної компромісності, коли таким явищам, як зрада, відступництво, фальшування, не дається критична моральна оцінка.

Ліберальні середовища діаспори виявили неабияку організаційну активність: уже в кінці 1940-х рр. почали виникати нові партії (Револьюційно-демократична партія І. Багряного), нові впливові часописи, літературні організації (наприклад, Мистецький український рух – МУР) виразно антинаціоналістичного спрямування. У 1950-ті рр. оформився новий розкол в ОУН С. Бандери, з якої вийшла велика група діячів на чолі з М. Лебедем, З. Матлою, Л. Ребетом, Д. Ребет (т. зв. «двійкарі») й оформилася як ОУН(з) (ОУН за кордоном), яка вимагала демократичної перебудови і трансформації в середовищі дуже масової бандерівської еміграції. Згодом вони почали отримувати добротне фінансування, особливо коли українська діаспора перебазувалася до США й Канади (до 1950 р. вона в основному зосереджувалася в Німеччині). Почалася співпраця із владою США, яка, зрозуміло, допускала тільки ліберальний український рух. За урядові кошти США, Канади, Німеччини, Ве-

<sup>1</sup> Уперше опубліковано в Інтернет-виданні «Вголос» 24.01.2019 р.



ликої Британії створювалися українські наукові й культурні центри, кафедри, інститути, журнали (наприклад, знаменита «Сучасність»), видавництва (знаменитий «Пролог» тощо). Власне, цього в сучасній Україні здебільшого не знають і не розуміють, а тому вважають усю західну діаспору «бандерівською», «націоналістичною», хоч вона великою своєю частиною була й антибандерівська, й антинаціоналістична.

Поступово, на 1960–1970-ті рр., сформувалася в культурі української діаспори своя еліта з виразно ліберальним обличчям. Це домінування лібералів призвело до того, що яскраві націоналістичні, консервативні та християнські (християнсько-демократичні) традиції української культури й політики міжвоєнної доби в Західній Україні були забуті та здебільшого занехаяні. Тож саме діаспорні ліберали від 1990 р. перенесли свої ідейні впливи на Україну, відновивши в Києві журнал «Сучасність», заснувавши газету «Критика» (головний редактор – Г. Грабович), видавництво «Смолоскип» (директор – О. Зінкевич), спонсоруючи низку видавничих проєктів, наприклад, історичний журнал «Україна модерна» (головний редактор – Я. Грицак) тощо. Це дало їм можливість визначати тенденції думання, критерії оцінок, уявлення про завдання української культури й історіографії зокрема.

Заради об'єктивності зауважимо, що націоналістичне бандерівське середовище, яке мало негативну тенденцію – еволюцію до централізму-демократизму, не подбало про свої пресові впливи, зациклившись на якомусь примітивному просвітництві, – достатньо переглянути провідний журнал ОУН(б) «Визвольний шлях» за 1990-ті роки, який розповсюджувався і в Україну: його публікації важко запідозрити в «новаторстві думки», «інтелектуальному лідерстві», у широкому залученні світових модерних методологій і теорій дослідництва. Тобто в лібералів не було реальної конкуренції, головно їх і сприймали за «істеблішмент» діаспори.

Отже, у 1950-ті рр. під впливом насамперед І. Лисяка-Рудницького сформувалася плеяда істориків, які розпочали переосмислення історії України в дусі ліберальних вартостей. До неї ввійшли два видатні історики з радянської України – Олександр Оглобин та Іван Кошелівець, учасники ОУН(з), «двійкарі»; Петро Потічний, Роман Ільницький, Мирослав Прокоп, Матвій Стахів, вихідці з ОУН(м), яка після 1945 р. виразно еволюціонувала до демократизму; Любомир Винар, Аркадій Жуковський, Василь Верига та ін. 1963 р. був заснований журнал «Український історик» (головний редактор – Л. Винар), який став головною трибуною ліберального табору в науці. Паралельно працювала велика група істориків, що розвивала традиції об'єктивної науки, але більшою чи меншою мірою була втягнута

в парадигму оцінок ліберальної історіографії, бо та давала науковцям друковані трибуни. Це творчість Н. Полонської-Василенко, Б. Крупницького, В. Кубійовича, Т. Мацьківа, Я. Пастернака, М. Антоновича, Я. Пеленського, О. Прицака, І. Шевченка та ін. Тобто історія України ХХ ст. посідала в їхній творчості незначне місце, але своїми ґрунтовними студіями про давню історію та ранньомодерний період (XVII–XIX cc.) вони нібито підпирали авторитет ліберального табору, співпрацюючи з ним.

1970 р. в Едмонтоні був створений Канадський інститут українських студій (КІУС), яким керували такі відомі історики, як Зенон Когут, Богдан Кравченко, Френк Сисин, Володимир Кравченко. Сформувалося нове покоління ліберальних істориків із такими лідерами, як Орест Субтельний, Павло Роберт Магочі, Іван-Павло Химка. Якщо покоління І. Лисяка-Рудницького до історії українського націоналістичного руху, до ОУН і УПА ставилося ще з певною дозою академізму, тобто прагнуло щось проаналізувати, щось переосмислити, то ці молоді історики або цілком не помічали його, або зухвало й часто безаргументовно прагнули очорнити його, звинуватити в усіх можливих гріхах, коли в окремих публікаціях, наприклад, І.-П. Химки, уся історія ОУН зводилася до «організації антиєврейського погрому у Львові» і «співпраці з німецьким нацизмом». Цей спосіб думання й оцінювання вони успішно передали своїм наступникам з України – таким як Я. Грицак, Г. Касьянов, О. Зайцев, С. Плохій, А. Портнов, В. Расевич та ін.

Ось, на нашу думку, головні історіософські стратегії досліджень, вироблені І. Лисяком-Рудницьким і його однодумцями щодо сприйняття й тлумачення історії ХХ ст.:

1) часткове замовчування і применшення історії розвитку консервативної ідеології в політичному русі народовців Галичини й одночасне перебільшення значення ідей М. Драгоманова як головного ідеолога лібералізму й соціалізму ХІХ ст.;

2) певне ігнорування історії Національно-демократичної партії в Галичині періоду 1900–1918 рр., коли її провідними інтелектуалами (В. Будзинівський, В. Охримович, Т. Окуневський, Л. Цегельський та ін.) була сформульована широка ідейна платформа національного консерватизму (традиціоналізму), підготовлена основа для стрілецького руху (мілітаризм як новий чинник української історії);

3) надмірна увага до соціалістичного руху на Наддніпрянщині, особливо до його ролі під час Національної революції 1917–1920 рр., з одночасною відмовою давати йому викривальні критичні оцінки як головному спричинникові української національної поразки в революції;

4) відмова розвивати й популяризувати ідеї видатних істориків Галичини 1-ї пол. ХІХ ст., які головно стояли на принципах державницької школи в

історіографії, були консерваторами за світоглядом (до слова, деякі з них у чомусь випереджали знаменитого історика В'ячеслава Липинського, якому в нас приписані всі лаври творця державницької школи), а це С. Томашівський, О. Терлецький, М. Кордуба, І. Кривецький, І. Джиджора, І. Крип'якевич, М. Герасимчук, З. Кузеля, Т. Коструба та ін.; принаймні нам не відомі якісь ґрунтовні перевидання творів цих класиків української історіографії в діаспорі після 1945 р., за поодинокими винятками;

5) тенденційна неувага до історії Західної України міжвоєнної доби, насамперед Галичини, саме через те, що там тоді формувалися сильні націоналістичний і консервативний політичні рухи;

6) перебільшена й зумисна увага до історії УРСР цього ж періоду й виставлення її як нібито визначальної для формування модерної української нації, хоч було якраз навпаки: саме в Західній Україні, де проживало близько 10 млн. українців сукупно (разом із Буковиною та Закарпаттям), відбулися вирішальні прориви у формуванні модерної нації: тут розвинулися вперше в українській історії масові парламентські партії, що виховувало **громадянську свідомість**; постала широка й різноманітна високоякісна преса, що забезпечувало **жвавий інтелектуальний розвиток суспільства**; виник масовий і поліваріантний молодіжний рух, що виховувало **національну суцільність**; тут діяла повновартісна національна Церква – УГКЦ на чолі з митрополитом А. Шептицьким, яка забезпечила **духовну суверенність нації**; тут вибухнув широкомасштабний і дуже наполегливий революційний рух УВО-ОУН-УПА, що витворило цілком відмінний, **загартований у суворості національний характер українця**, а це є неунікненною передумовою становлення модерної нації; тут сформувалася якісна **урбаністична, модерна національна культура** – література, малярство, архітектура, музика, наука (хоч останню дуже ущемляла польська окупаційна влада), що є вирішальною запорукою **подолання етнографізму** в національній свідомості;

7) закономірно, що ліберальна історіографія діаспори всіляко применшувала, ігнорувала й перекручувала значення і сутність націоналістичного руху в Західній Україні, історію ОУН і УПА й робила спроби представити їх як «тоталітаристські» утворення, звинувачувала в антисемітизмі, колаборантстві тощо;

8) загалом участь УПА в Другій світовій війні не висвітлювалася в усій повноті, складності й тим дегероїзувалася свідомість нового покоління українців діаспори, які в підсумку витворили собі сильний пацифістський світогляд, що було дуже помітне при перших зустрічах із ними в Україні в 1990-ті рр.;

9) щоб якось «перекрити» значення героїчного націоналізму в історії України ХХ ст., ліберальні історики навмисне перебільшували роль і вагу українських націонал-комуністів 1920-х рр. і містифікували

дисидентський рух в Україні 1960–1970-х рр., тобто неспівмірні за національною глибиною, суспільними масштабами, моральною силою явища подавалися як «рівновартісні» щодо націоналізму ОУН-УПА, а такі постаті, як М. Скрипник, О. Шумський, М. Хвилювий, О. Довженко, які спочатку допомагали російським комуністам закабалити Україну, а потім служили окупаційній владі, були піднесені до рівня «моральних та ідейних лідерів епохи» (про них з'являлися в діаспорній науці спеціальні монографії, твори М. Хвилювого були видані у форматі великого п'ятитомника, що було рідкістю в діаспорній культурі, тощо); натомість набагато героїчнішим, яскравішим і впливовішим постатям із націоналістичного, консервативного та християнського таборів не присвячувалося жодної уваги – у цьому легко пересвідчитися, переглянувши номери основного історичного журналу діаспори «Український історик»;

10) закономірно, що в діаспорі не з'явилися ґрунтовні спеціальні дослідження про християнсько-консервативні та націонал-демократичні політичні формації 1920–1930-х рр. у Західній Україні, про їхні яскраві постаті, видання, ідеологічні засади, а моральна й ідейна вага таких середовищ, як міжвоєнна УНДО чи Християнська народна партія, як героїка молодіжних націоналістичних організацій, УВО й ОУН, чомусь видавалася їм незначною порівняно з націонал-комунізмом Наддніпрянщини.

Тепер проаналізуємо знакові й широко відомі видання знаних ліберальних авторів під окресленим кутом зору, що дасть нам змогу зробити певні історіософські висновки.

Ось візьмімо всім добре відому книгу О. Субтельного «Україна: Історія» (К., 1991), яка довго і широко використовувалася як підручник для студентів усіх українських університетів. У книзі є доволі великий розділ «Східна Галичина: оплот українства» (обсягом 22 стор.), але основну частину його склав аналітичний матеріал із 2-ї пол. ХІХ ст.; водночас цікавий і багатючий період початку ХХ ст. виписаний лише ескізно. Якщо Радянська Україна висвітлена аж у двох розділах – «Радянська Україна: новаторські 20-ті» і «Радянська Україна: драматичні 30-ті», які загалом складають 37 стор. тексту, то розділ «Західна Україна між війнами» займає лише 23 стор. До того ж історії УВО з цього всього тексту присвячено лише 3 абзаци; уся історія «революційного руху» ОУН умістилася на 4 стор. (!) і висвітлена здебільшого критично, а за основу її оцінки взяті думки ворожого до націоналізму І. Лисяка-Рудницького. Така постать, як Д. Донцов, котрий сформував усю філософію українського вольового націоналізму, упродовж 1920–1930-х рр. був найвпливовішим публіцистом у краю і потужно подіяв на тогочасну культуру, сформувавши ціле літературне явище «вісниківства» (твор-



чість Є. Маланюка, Ю. Липи, Л. Мосендза, О. Ольжича, У. Самчука та ін.), згадується лише один раз побіжно! З історії ОУН випущено такі важливі її складники, як аналіз ідеологічних засад і політичної програми (усе зводиться до пояснення того, чому ОУН удавалася до терору), як формування нової психології та моралі націоналістів, що стало вирішальним чинником кардинального оновлення української політики й історії через витворення атмосфери героїзму й жертвності в ній; не пояснено структуру ОУН, головні напрямки її дій, не осмислено феномен надзвичайно героїчних постатей, які формували обличчя ОУН, а це дуже важливо, оскільки молода людина повинна розуміти роль особистості в історії й закони її формування. Натомість виділено низку негативних, на думку О. Субтельного, аспектів діяльності ОУН: тероризм, аморалізм, нетерпимість, що залишає в душі читача неоднозначне враження. Сам вольовий націоналізм міжвоєнної доби називається підкреслено «інтегральним націоналізмом», і проводиться паралель до нього з історії європейського фашизму. Це залишає підозру, що українські націоналісти все-таки були причетні до тоталітарних рухів ХХ ст. У формулюванні «інтегральний націоналізм» мається на увазі, що він був передусім нетерпимим, диктаторським рухом, етнічно нетолерантним щодо інших народів України, хоч насправді було дещо не так: український націоналізм мав **визвольну сутність**, і його експансивність та войовничість були чітко обмежені цією функцією і метою, що й підтвердив Акт 30 червня 1941 р. і створення силами ОУН(б) незалежної української держави на основі демократичності й багатопартійності. Тому вперте намагання ліберальних істориків представити націоналізм як інтегральний (диктаторсько-тоталітарний) – замість визнання його **волюнтаристської** (вольової) центральної ідеї – є звичайною ідеологічною маніпуляцією й фальсифікацією.

Ось книга іншого знакового ліберального історика П. Р. Магочі – розкішно видана «Україна: Історія її земель та народів» (Ужгород, 2012; є ще й київське видання цієї книги у видавництві «Критика»). Порівняно з «Історією» О. Субтельного в ній набагато повніше розписано політичні й культурні процеси в Галичині перед Першою світовою війною – це логічно, бо автор є одним зі спеціальних фахівців з історії Галичини. Однак далі йде та сама схема, що і в О. Субтельного: якщо історії Радянської України присвячено чотири розділи загальною кількістю 62 стор., то історії міжвоєнної Галичини лише два розділи на 26 стор. Якщо в «Історії» О. Субтельного є хоч окремі маленькі підрозділи, присвячені ОУН і УПА, то в П. Р. Магочі таких зовсім нема: історія цих потужних військово-політичних формацій ніби тоне в загальній масі фактів і подій, автор нічого не подає

з ідеології ОУН, її політичних практик, прикладів формування великого героїзму. Правда, у книзі П. Р. Магочі є два незначні підрозділи на неповних 3 стор. (!) «Збройний опір і пацифікація» та «Опір нацистській владі», у яких в ескізних тезах сказано про ОУН і УПА без пояснення їхньої політичної та військової стратегії, без характеристики їхніх структур і провідних командирів-героїв, до того ж про УПА навмисне розповідається паралельно з викладом матеріалу про комуністичний партизанський рух, а закінчується підрозділ короткою розповіддю про розгром дивізії СС «Галичина» під Бродами, чим проводиться хитра лінія, нібито ОУН мала якийсь стосунок до цієї військової структури, сформованої нацистським вермахтом. Із такої розповіді студент чи школяр анічого не дізнається про масовий мобілізаційний рух націоналістів у 1940-ві рр., про неймовірні приклади їхньої героїки та бойової витривалості. Ім'я головного командира УПА Р. Шухевича згадується в підручнику тільки раз (!) і то в іншому підрозділі – «Західна Україна», присвяченому подіям після 1945 р. Ще згадується в різних контекстах С. Бандера (4 рази); більше жоден видатний оунівець чи упівівець не заслужив на увагу П. Р. Магочі! Що й логічно, зважаючи на світогляд автора.

Порівняно з «Історією» О. Субтельного в книзі П. Р. Магочі всі факти з історії ОУН-УПА ще більше й тенденційніше підтасовані так, щоб концептуально й морально представити націоналістичний рух як нібито екстремістський, малозначущий, напівзлочинний за своїми профашистськими орієнтаціями.

Якщо О. Субтельний бодай десь побіжно згадує про потужний християнський і консервативний рух в міжвоєнній Галичині, то П. Р. Магочі їх цілком ігнорує. З його «Історії» сучасний читач нічого не дізнається про видатні звершення українців того часу в Західній Україні загалом на рівнях політичної самоорганізації, розвитку культури й теоретичної думки, преси, молодіжно-виховного руху тощо. Тобто ми, фактично, маємо **добре замасковану картину фальсифікації** правдивої історії України, коли важливі для національного самоствердження українства ідеї, факти, події загуманюються або ігноруються цілком, а на передній план висуваються події та факти, наприклад, із життя інших народів України або такі, що ілюструють імперську політику Росії, Австрії чи Німеччини. Національна історія ніби **вихолощується**, її осмислення **профанується** під маскою **позитивістської об'єктивності**, коли автор – за логікою філософії позитивістської відстороненості, описовості – цілком абстрагується від **морально-емоційних** інтенцій історії, коли **духовні й ідейні** імпульси, які є основою будь-якого національного розвитку, зумисне ігноруються, коли таке поняття, як «національна правда», випускається із системи критеріїв оціню-



вання історії. Отже, факти з історії модернізаційних змін у країні та факти з історії духовних змагань нації для історика-неоліберала й неопозитивіста мають однакову вагу, навіть іноді модернізаційні факти переважають національні, бо він світоглядно переконаний, що загальний **прогрес** соціуму має більше значення, аніж морально-вольове зростання нації. Насправді ж є навпаки: в історії все вирішує характер нації, якщо його не пояснити, то молода людина ніколи не довідається, чому її нація в чомусь десь прогала в історії, а в чому виграла і, головне, **завдяки чому виграла?** Якщо на це питання не відповісти, то ніякого виховання через історію не відбудеться. І тут ми підходимо до проблеми мети і критеріїв: для лібералів не важливо, чи вони виховують націю сильнішою, чи ні; чи вони роблять потрібні висновки з уроків історії про поразки і промахи, чи ні; для них важливим є сам процес дослідження – наскільки він методологічно цікавий і різнобічний. Натомість консервативна традиція історіографії насамперед шукає відповіді на ці питання, насамперед виховує і вчить розуміти, як кожна конкретна нація **зростала і вдосконалювалася** в історії.

Тепер погляньмо на дещо іншого типу книжку недавнього лауреата Шевченківської премії Сергія Плохія «Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності» (2016). Ця історія призначена передусім закордонним читачам, і її концепція специфічна, зрозуміло. Автор цілком «губить» лінію національної боротьби українства, зводячи весь історичний наратив до знакових подій, через осмислення яких пояснює логіку історичних процесів в Україні. Тож він не лише не виокремлює певних періодів, а й змішує процеси так, щоб витворювати у сприйнятті читача потрібні тенденційні уявлення. Наприклад, 20-й розділ його книги називається «Комунізм і націоналізм», й уяву читача мимохіть захоплює думка, що ці два явища були рівновалентними в чомусь. Зрозуміло, що ніякої конкретної уваги автор не приділяє ані національно-консервативним рухам Галичини, ані зародженню й розвитку революційного націоналізму, ані стратегії й тактиці ОУН і УПА. Усе це – лише в ескізних тезах, побіжно, між іншим.

Загалом С. Плохія важко критикувати, бо він завжди заявить, що його книга є підручником для іноземців (вона спочатку вийшла англійською мовою), що надмірна стислість викладу була вимушеною тощо. Однак парадигма, описана нами на прикладі книг О. Субтельного та П. Р. Магочі, є очевидною в його «Історії». Наприклад, однією з центральних тез-випадів ліберальних істориків проти традиційної концепції історії України є роздмухування ними теми про «волинську різанину», тобто про нібито вчинені акти етноциду вояками ОУН-УПА супроти волин-

ських поляків. У С. Плохія цей епізод хоч і описаний стисло, але з явним антиукраїнським, антиоунівським акцентом. Таких випадів у дусі ліберального цинізму й деструктивізму в нього, як і в О. Субтельного та П. Р. Магочі, є багато; ми оминаємо їх аналіз через обмежений формат нашої статті. Лише прокоментуємо, так би мовити, «історіософію» цієї тези, щоб продемонструвати моральний рівень підходу до теми. Усі ліберали вдають, що не розуміють справжньої логіки подій, і вельми кричать у цьому епізоді про «християнські заповіді», «гуманізм», «мирні жертви» тощо. Удають, що не розуміють бойові дії ОУН і УПА супроти польських осадників як відповідь на систематичні, тривалі, дуже агресивні, послідовні й дошкульні антиукраїнські дії польської **окупаційної влади** (наголошуємо на цьому означенні), які почалися ще 1918 р. і тривали майже безперервно до 1943 р.! Тому напрошується питання: чому всі народи світу, які воювали на своїй землі проти ворожих окупантів, мали право на збройні дії у своєму захисті, тобто убивали, зрозуміло, ворогів, а українці на це права не мають? Ліберали цього не пояснюють (надто «дрібний» нюанс, очевидно). У цьому й криється той «маленький бісик» їхньої наукової методології, який часто робить дослідження ліберальної школи історіографії фальшивими.

Так ми логічно вийшли на тему **світоглядних, ідеологічних** орієнтацій як вирішальних для історіографії. О. Субтельний, П. Р. Магочі і С. Плохій як неоліберали зацікавлені насамперед представити національну історію як глобальну тенденцію до космополітизму і прогресизму, тому вони випускають із національної історії України ті факти й події, ідеї та явища, які забагато промовляють про національне самоствердження українства, і водночас спеціально переповнюють свій виклад історії тими фактами й подіями, ідеями та явищами, які допомагають їм якось заступити, відволікти увагу від духовної історії нації. При цьому, безумовно, ліберальні історики, як і в нашому випадку, можуть бути вишуканими фахівцями, можуть уміло використовувати у своїх дослідженнях прийоми й методології різноманітних історіографічних теорій і шкіл. Так, у багатьох аспектах їхні книги мають свої переваги, мають стильові й наративні яскраві інтенції, вдалі методологічні підходи, висвітлюють рідкісні та цікаві факти, але в основній своїй концепції вони спрямовані на **антинаціональне** прочитання минулого України й на проєкцію цього **космополітизму** в сучасність – і це є головною метою їхніх наукових досліджень.

Отже, наш короткий екскурс в аналіз фахових історій України потрібен був для такого висновку. Зухвалий випад О. Аркуші й М. Мудрого проти Р. Шухевича, проти ОУН і УПА, які представлені як «коллаборанти» з нацистською Німеччиною (!!!), є не ви-



падковим вибриком циніків, не їхньою методологічною помилкою, а **послідовною дією на руйнування української національно-духовної парадигми в гуманітаристиці**. Ця стратегія неолібералів вибудовувалася від 1950-х рр. у річищі загального піднесення й перемоги неолібералізму в західному світі. В українській науці неоліберальні методології й прийоми тенденційного, фальшувального за суттю викладу української історії здебільшого критично не оцінювалися, ніхто не відважувався покритикувати тих же О. Субтельного й П. Р. Магочі («вони ж бо представляють... Торонтський чи Альбертський університет!»). Це дозволило їм створити свою традицію та школу. Тепер уже з'явилася ціла генерація молодих істориків, здатних на будь-яке зухвальство, на будь-яку підлість і нечесність заради західних грантів (які роздають ті ж неоліберальні центри й установи), заради

можливостей відвідувати наукові конференції у Європі й Америці, отримувати західні стипендії тощо.

Тому, шановна українська громадо, усе «логічно» й «закономірно»: найбільші герої української історії поступово перетворюються на злочинців, замість героїки й висот ідеалізму нашій молоді пропонуються пристосуванство і приземлений матеріалізм, замість національних критеріїв – космополітичність. І причиною цього є не так сила й перевага неолібералів, як наша безпринципність, нерішучість, боягузливість, непрофесійність, лінивість, зрештою, через які вже перші виступи деструкторів і циніків в історіографії не були належно розкритиковані й протлумачені як антинаціональні й деструктивні. Ніхто не відважився взяти на себе відповідальність і сміливість публічно сказати, що в науці відбувається шахрайство, утверджуються підступні антиукраїнські засади аналізу, іде фальшування.

---

## ПРЕЗЕНТУЄМО НОВЕ ВИДАННЯ

---



**Різник Левко. Січовий Батько : історичний роман : у 2 т. Т. 1 / Л. Різник. – Львів : Світ, 2019. – 616 с.**

*Новий твір відомого письменника Левка Різника – історичний роман-есеї «Січовий Батько» (том 1) – оповідає про видатного діяча українського національного руху кінця XIX – початку XX століття, доктора права Кирила Трильовського, сподвижника Івана Франка, Михайла Павлика в організації першої політичної партії в Галичині – Русько-Української Радикальної, перейнятої духом відродження державності України. Особлива ж заслуга Кирила Трильовського – заснування 1900 року громадсько-політичного товариства «Січ» за військово-козацьким взірцем, яке разом із товариством «Соколи» під час Першої світової війни фундаментом послужувало для постання легіону «Українських Січових Стрільців».*

*У романі відтворено суспільно-політичне тло доби, епізоди боротьби проти колонізаційних процесів і москвофільства.*

*Для широкого кола читачів.*